

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Hmotný nosič díla výtvarného umění a autorskoprávní omezení jeho vlastníka

Důležitou premisou autorského zákona v oblasti autorskoprávní ochrany děl výtvarného umění je dualita, tedy právní oddělitelnost autorského díla na jedné straně, a věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno (užívají se též pojmy „hmotný nosič díla“, „hmotný substrát“) na straně druhé. Autorské dílo je nehmotným statkem. V případě výtvarných děl je nutno si pod pojmem dílo představit abstraktní, nehmotný obsah obrazu, resp. sdělení obrazu, tedy to, jak „obraz vypadá“. Naproti tomu, pod zažitým pojmem „věc, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno“, je pak nutno rozumět hmotný, fyzický obraz jako takový, (hmotnou) sochu, grafický list ve hmotné podobě apod., které jsou, na rozdíl od autorského díla[1], věci v právním smyslu, tedy ve smyslu občanského zákoníku.

Právní oddělitelnost díla a věci, jejímž prostřednictvím je vyjádřeno, ač není stanovena výslovně, je mimo jiné jasně zakotvena v ustanovení § 9 autorského zákona, který, po podání definice (autorského) díla stanoví: „zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká právo autorské k dílu“, a „nabytím vlastnického práva nebo jiného věcného práva k věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nenabývá se oprávnění k výkonu práva dílo užít“ (případně též i v ustanovení „vlastník věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, není povinen tuto věc udržovat a chránit před zničením“).

Tato premisa má v oblasti výtvarných autorských děl nesmírný význam, protože jejím projevem v praxi je to, že kupec obrazu nenabývá autorská práva k dílu (k obrazu); je ale oprávněn k plnému výkonu vlastnického práva k takovému (hmotnému) dílu v souladu s občanským zákoníkem[2]: může jej tedy zničit, prodat či jinak s ním disponovat, a na vlastnictví autorských práv a jejich výkon to nebude mít vliv (jejich držitelem je nadále autor díla příp. jeho dědicové). Nositelem autorských práv k dílu a vlastníkem hmotné věci tak zdaleka ne vždy musí být tatáž osoba.

Z dispozic s hmotným nosičem uměleckého díla, jimiž běžně nejsou dotčena autorská práva autora díla, je, kromě prodeje díla, vhodné zmínit smlouvu o výpůjčce[3] (využitelná např. pro vypůjčování originálů uměleckých děl na výstavy) a smlouvu o obstarání prodeje uměleckého díla (komise[4], užívaná hojně např. při aukcích, ale i jiných způsobech prodeje uměleckých děl). Tyto smlouvy se řídí příslušnými ustanoveními občanského zákoníku, ač v průběhu procesu prodeje je taktéž třeba pamatovat na autorská práva (fotografování děl, vystavení děl v prodejních galeriích apod.).

1. Omezení vlastníka nosiče díla vyplývající z autorského zákona

I dispozice s hmotným nosičem výtvarného díla ze strany jeho vlastníka však může mít některá omezení, vyplývající přímo z autorského zákona. Takovým limitem pro vlastníkovu dispozici s nosičem díla je v autorském zákoně kupříkladu § 11 odst. 3, týkající se osobnostního práva na nedotknutelnost díla, který stanoví: „autor má právo (...) udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do svého díla, nestanoví-li tento zákon jinak. Je-li dílo užíváno jinou osobou, nesmí se tak dít způsobem snižujícím hodnotu díla“.

Toto ustanovení může tak do jisté míry postavit do protikladu svobodu výkonu vlastnického práva k

dílu na jedné straně, a na straně druhé výkon autorových práv k tomu, aby dílo bylo užito pouze způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Pokud např. majitel obrazu, obraz neveřejným způsobem vyhodí, zasaženo do osobnostních práv autorských zcela jistě nebude. Jinak tomu ale může být např. v případě demonstrativního a nevhodně provedeného zničení sochy na veřejně přístupném místě: osobnostní právo na užití díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu by zde již mohlo být porušeno. Bude tedy potřeba každý případ posuzovat jednotlivě dle jeho konkrétních okolností.

Dalším autorskoprávním omezením vlastníka hmotného díla je § 12 odst. 3 autorského zákona, týkající se majetkového práva na zpřístupnění věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno. Ustanovení v podstatě obsahově navazuje na právo autora k dohledu nad tím, zda nedochází k užití díla způsobem snižujícím jeho hodnotu[5]. Výkon tohoto práva nemá větší hospodářský dosah a bude v praxi patrně velmi problematický, neboť ne každý autor má přehled nad tím, kdo vlastní všechna jeho díla. Dle zákona nicméně autor (resp. jeho dědici) mají právo požadovat po vlastníkově hmotného díla jeho zpřístupnění, jestliže je to potřeba pro další výkon jeho autorského práva (např. fotografická dokumentace díla). Při výkonu tohoto práva je třeba ale mít na zřeteli i oprávněné zájmy vlastníka věci - hmotného díla.

2. Omezení vlastníka nosiče díla vyplývající z jiných předpisů

Další potenciální omezení pro dispozice s originálem nebo rozmnoženinou výtvarného díla ze strany vlastníka jeho hmotného nosiče mohou vyplývat i z jiných zákonů. Některá díla, která stát pokládá za součást kulturního dědictví, prohlásil zákonem za kulturní statek (kulturní památku, národní kulturní památku, sbírkový předmět nebo předmět kulturní hodnoty)[6]. Kulturním statkem rozumí veřejné právo movitou věc, (v autorskoprávním smyslu je tato věc hmotným nosičem díla), která má zmíněný zvláštní kulturní význam, a byla za kulturní statek prohlášena. V takových případech je nutné konzultovat otázku ochrany těchto předmětů, zejm. zákaz jejich vývozu, podle zákona o státní památkové péči[7] a podle dalších zákonů[8]. Vývoz takových předmětů totiž podléhá povolovacímu režimu, a to, ať už má k vývozu dojít z důvodu bydliště majitele hmotného díla v jiném státě, zapůjčení na výstavu či k restaurování nebo z jakéhokoli jiného důvodu.

Zákon o státní památkové péči stanoví pro vlastníky kulturních památek i některé další restriktce: vlastníci jsou především povinni o tyto předměty pečovat a jsou povinni je udržovat v dobrém stavu a chránit je před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením[9].

Na závěr lze zhodnotit, že omezení vývozu některých kulturních statků je běžným jevem i v jiných státech, i na úrovni EU[10]. Nicméně, z nepochopitelných důvodů, je v České republice viditelná snaha o regulaci daleko více než v jiných státech (už i rozřazením kulturních statků do čtyř kategorií), což může být na škodu jak svobodě pohybu osob a zboží, tak ve výsledku celému trhu s uměním. Domnívám se, že je namísto myšlenku zachování pospolitosti a kontinuity kulturního dědictví opouštět a užívání institutu prohlášení za kulturní statky velmi šetřit.

Mgr. Vojtěch Beran

[*] Článek částečně vychází z autorovy diplomové práce „Autorská práva k výtvarnému dílu“, obhájené v lednu 2015 na Právnické fakultně Univerzity Karlovy v Praze (dostupné v on-line repozitáři Univerzity Karlovy)

[1] Odpověď na otázku, zda autorské dílo je či není věcí v právním smyslu, je komplikovaná, a mohla by být předmětem samostatné vědecké práce. Zatím k problematice stále neexistuje jednoznačná

interpretace, ačkoli většina autorů se již dnes domnívá, že autorské dílo pod pojem věci v právním smyslu rozhodně podřadit nelze. Srov. např.: TELEČ, Ivo a TŮMA, Pavel. Licenční smlouva v pojetí nového občanského zákoníku. In: JAKL, Ladislav et al. Nový občanský zákoník a duševní vlastnictví. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012, s. 80 a n.

[2] § 1020 občanského zákoníku (OZ)

[3] § 2193 a n. OZ

[4] § 2455 a n. OZ

[5] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. Autorský zákon. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 26 a n.

[6] Rejstřík, vedený Ministerstvem kultury, je dostupný na webové stránce - k dispozici >>> [zde](#).

[7] Zákon č. [20/1987](#) Sb., o státní památkové péči

[8] Zákon č. [122/2000](#) Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, zákon č. [71/1994](#) Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty

[9] § 9 odst. 1 zákona o státní památkové péči

[10] Nařízení Rady (ES) č. 116/2009 ze dne 18. prosince 2008 o vývozu kulturních statků z celního území Evropské unie

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)